

Date: 17th December-2025

TA'LIMDA INTEGRATSIYA- SAMARADORLIK OMILI
INTEGRATION IN EDUCATION - A FACTOR OF EFFICIENCY

Nurmatova Nargiza Saidovna

Qashqadaryo viloyati shahrisabz shahridagi 24– ixtisoslashgan maktab direktori,
oliy toifali ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ilmiy izlanishlarga kirishish, avvalo, pedagogika jamiyatning rivojlanish qonun-qoidalariga tayangan holda taraqqiy etishiga xizmat qilar ekan, bugungi kunda ana shu jarayon avj pallasiga kirdi. Inson ongi taraqqiy etmas ekan, ijtimoiy hayot jabhalarida hech bir o'zgarish sezilmaydi. Modomiki, zamon jadal sur'atlarda o'zgarayotibdimi, demak, pedagogika va dars sifati ham shu o'zgarishlarga hamohang bo'lmog'i darkor. Shularni nazarda tutgan holda biz ushbu qarashlarimizda fanlarning integratsiyalashuvi o'quvchilar dunyoqarashi va zamonaviy shakllanishiga bog'liq bo'lishi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, integratsiya, savodli yozuv, tarbiya, mantiqiy tafakkur, innovatsiya.

Abstract: This article discusses that engaging in scientific research primarily serves the development of pedagogy in accordance with the laws and principles of societal growth, and today this process has reached its peak. If human consciousness does not develop, no changes can be observed in the spheres of social life. Since the times are changing rapidly, pedagogy and the quality of education must also align with these changes. Bearing this in mind, in this paper, we consider that the integration of subjects depends on students' worldview and modern formation.

Keywords: Education, integration, literacy, upbringing, logical thinking, innovation.

Maktabning asosiy vazifalaridan biri bolalarni har tomonlama rivojlantirishga, ravon, ongli, mazmunli o'qish, hisoblash, savodli yozuv, rivojlangan nutq va madaniyatini shakllantirish xulq-atvorli qilib tarbiyalash.- o'quvchilarning dunyoga yaxlit, o'zaro bog'liq bo'lgan qarashlarini shakllantirishdir. Milliy o'quv dasturining asosiy vazifalari maktabda o'quvchilarning imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ularning jadal intellektual rivojlanishini ta'minlash hamda o'quvchilarning kasbga moyilligini, bilim va ko'nikmalarini chuqur rivojlantirish kabilarga xizmat qiladi.¹

Hozirgi vaqtda maktablarda o'qitish va tarbiyalashni tashkil qilish jarayonida fanlararo integratsiya muammosiga yanada katta e'tibor berilmoqda. Zamonaviy dunyoda integratsiya tushunchasi juda keng qo'llaniladi va turli jihatlarida ko'rib chiqilmoqda.

Lotinchadan so'zma-so'z tarjima qilinganda "integrafiyo" - tiklash, to'ldirish, "ratsiya" to'liq, Binobarin, integratsiya - bu "bir butunga, har qanday elementlarning birligiga birlashish, qandaydir birlikni tiklash" demakdir. Integratsiya - bu differentsiatsiya

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>

Date: 17th December-2025

jarayonlari bilan birga yuzaga keladigan fanlarning yaqinlashuvi va aloqadorlik jarayoni va ta'limning sifat jihatidan yangi bosqichida sub'ektlararo aloqalarni amalga oshirishning yuqori shakli bo'lib, yangi butun blok, bilim qotishmasini yaratishga hissa qo'shadi. Dunyoqarashning asoslarini yaratadigan, insonga butun umr hamrohlik qiladi. "Integratsiya" tushunchasi XVIII asrdayoq Spenser tomonidan izohlangan edi. Biz ham integratsiyani tafakkur o'stirish omili sifatida qarab, uni fanlararo aloqa hamda ta'lim shakllarini sintezlash tarzida talqin etishga harakat qildik. Professor R.A.Mavlonova² shunday yozadi: "Integratsiya "butun" degan ma'noni bildiradi, demak, bu tafakkur o'sishi jarayonining turli qism va integratsiya atama va uslubiy nuqtaiy nazardan hodisa sifatida nima ekanligini ko'rib chiqaylik. Bugungi kunga qadar biron bir lug'at yoki ma'lumotnomada "integratsiya" tushunchasining uslubiy ta'rifi topilmagan. Ushbu muammo bilan uzoq vaqtdan beri shug'ullanib kelinganiga qaramay, ushbu masalada hali ham yagona nuqtai nazar mavjud emas. Tadqiqotchilar integratsiyani turlicha talqin qilishadi. Bugungi kunda fanlararo aloqalar butun o'quv jarayonini qamrab olgan va bu nafaqat rivojlanib, mustahkamlanib, yangilanibgina qolmay, balki yangi o'sish - integratsiya ham berdi. Integratsiya endi shunchaki mavzular o'rtasidagi bog'liqlik emas, balki bitta darsda o'quv intizomining kombinatsiyasi bo'lib, bu o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashga yangi yondashuvdir.

Integratsiya bugungi kun darsi uchun ijodiy mehnat qilayotgan har qanday o'qituvchini befarq qoldirmaydi. Integratsiya - fanlararo bilimlarni (integrativ bilimlarni) chuqurlashtirish va oshirish, ularni shakllantirish bilan shug'ullanadi. U har xil turlar, usullar, uslublar, fanlararo integratsiya ob'yektlari asosida tuzilgan. Endigina maktabga qadam qo'ygan boshlang'ich sinf o'quvchilariga fanlarni o'zaro bog'lab va farqli jihatdan asoslab o'rgatish bir muncha qiziq bo'lsa, yuqori sinflarda o'qiyotgan o'quvchilarning diqqatini, e'tiborini tortadigan qiziqishini oshiradigan jarayon bo'lib xizmat qiladi. Integratsiyaning asosini fanlararo aloqadorlik tashkil etadi va o'zining rivojini integratsiya g'oyasida topadi. Integrativ mazmunga ega bo'lgan predmetlarni o'rganish bo'lajak mutaxassislar bilimi, ish uslublari, shaxsiy fazilatlariga ya xil, bir butunligini ta'minlovchi omil sifatida qaraladi³.

Turli mavzulardagi bilimlarni birlashtirish integral dars yordamida amalga oshiriladi. Integratsiyalashgan ta'limning asosini yaxlit dars tizimi tashkil etadi. Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda yashirin aloqadorlik va bog'lanishlarni aniqlay bilish, fanlararo bog'lanish, ya'ni uzviylikni ta'minlash bugungi kuning eng dolzarb masalalaridan biridir. Chunki fanlararo aloqadorlik ta'minlangan holda, darsni tashkil qila olgan o'qituvchi o'quvchilarda o'zining faniga bo'lgan qiziqishini oshiribgina qolmasdan, mazkur fanni o'zlashtirishga yordam beradi. Fanlararo aloqadorlikni tizimli tarzda amalga oshirish natijasida o'quv-tarbiya jarayonining aloqadorligi sezilarli darajada ortadi. Shu bilan bir qatorda, o'quv fanlariga oid bilim va qiziqishlarini rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. o'quv materialini mavzular bo'yicha tahlil etish yo'li bilan turli o'quv

² Mavlonova R.A. va boshqalar. Pedagogika T., 2021 yil.

³ Umumiy o'rta ta'limning milliy o'quv dasturi. Adabiyot. – Toshkent, 2021

Date: 17th December-2025

predmetlarini qaysi mavzulari bir-biri bilan aloqadorligi yuzaki ravishda aniqlansa, tarkibiy tahlil etish orqali o'quv materialini tashkil etuvchi tushunchalari, dalillari, qonuniyatlari, hukm, xulosalari, tasavvurlari orasidagi aloqadorlik o'rnatiladi. Fanlararo aloqadorlikning qanday shaklda qayd etilishi undan foydalanuvchining imkoniyatlariga bog'liq.⁴

Ta'limning interaktiv kursi ko'rgazmali ta'lim tizimi bo'lib, integrativ bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish asosida ko'rgazmali mahoratni vujudga keltirish sirlarini o'rganadi.

Ko'rgazmali ta'lim tizimi turli xildagi turlar, shakllar, usullar, obyektlar asosida qurilgan. Integratsion kursning maqsad va vazifalari maktab tabiiy-ilmiy ta'lim tizimida tavsiflanadi. Bilimning integratsiyalashgan (ko'rgazmali) tarmog'ida integratsiyalashning usul va vositalari: ta'lim rejasidagi o'qitish joyida vaqtning hajmiga qarab, shu kursni to'la o'zlashtirish vaqti o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi - ko'p maqsadli va rang-barangliligi hamda ko'p funksiyaga egaligi bilan tavsiflanadi.

Integratsiyalashgan mashg'ulotlarda didaktik va psixologik talablarni hisobga olgan holda muayyan o'quv predmeti doirasida maxsus tashkil etilgan individual hamda alohida guruhlarda jamoa bo'lib olib boriladigan ishlar orqali hamda turlicha murakkablik darajasida bo'lgan topshiriqlarning har tomonlama o'ylab ishlab chiqilgan tizimi har bir mavzuning o'zlashtirilishi muayyan pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi. Bunday sharoitda ta'lim rivojlanishiga nisbatan ilgarilab boradi. Olimlarning fikricha, bir fan ikkinchi fandagi savollarni, masalalarni yechishda bir vosita hisoblanar ekan. Ana shunday bog'lanishi lozim bo'lgan fanlardan biri ona tili va adabiyotdir. Bularga qo'shimcha tarzda tasviriy san'at, tarix fanlarini ham uyg'unlashtirish fan doirasini kengaytiradi.

Qayerda ikkita fanning o'zi emas, balki ko'proq fanlar integratsiyalansa, fanlarning aloqalar rivoji kuchayadi. Bunday darslar o'quvchilarni so'zga, ranglarning turfa olami, tovushlar sehriga chuqur kirib borishga ko'maklashadi, savodli, og'zaki va yozma nutqlari shakllanishiga yordam beradi, uning rivojlanishiga va boyishiga estetik didni oshirish, san'at asarlarini tushunish va to'g'ri baholay olishga, Vatan tabiatini go'zalligi va boyligini his etishga o'rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>
2. Mavlonova R.A. va boshqalar. Pedagogika T., 2021 yil.
3. Umumiy o'rta ta'limning milliy o'quv dasturi. Adabiyot. – Toshkent, 2021.
4. Xashimova M.K. Boshlang'ich ta'limda innovatsiya va integratsiya Darslik. T.: -2023.

⁴ Xashimova M.K. Boshlang'ich ta'limda innovatsiya va integratsiya Darslik. T.: -2023.

Date: 17th December-2025

Internet saytlari.

1. <http://akt.uzedu.uz> - Axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish tizimi
2. <http://www.google.com> – ommabop axborot-qidiruv tizimi;
3. <http://www.lex.uz> - O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi ma’lumotlar bazasi;
4. www.tdpu.uz
5. www.uzedu.uz - Xalq ta’limi vazirligining rasmiy veb sayti
6. www.ziyonet.uz - Axborot ta’lim portali.

